

EGY VEZÉRCSEL ÉS NÉHÁNY TANULSÁGA

(Írószövetség: a folytatás)

Várható volt, hogy a hatalom nem hagyja annyiban a dolgot. A tavaly novemberi közgyűlésen ugyanis a hazai kultúrpolitika látványos vereséget szenvedett. Ezután szívós igyekezettel próbálták hónapokon keresztül szétzilálni a magyar író-társadalom zömének egységét, az írókat lejáratni a közvélemény előtt, félretájékoztatni a nyugati mass mediákat éppúgy, mint az ún. testvérországokat. Mint ismeretes, a napi kultúrpolitikát kiszolgáló írók, vezető irodalomfunkcionáriusok siettek — úgymond őszinte felháborodottságukban — kilépni az írók „kompromittálódott” szervezetéből. Csökkentették az Írószövetség anyagi támogatására szánt összegeket, a Művelődési Minisztérium úgy döntött (lásd Köpeczi miniszter január 31-i cikkét a Népszabadságban), hogy az Írószövetség nem képviselheti sem otthon, sem külföldön, az egész magyar író-társadalmat.

Márciusban azután sikerült a hatalom képviselőinek fontos részeredményeket elérniük. A szalámi taktika szabályainak megfelelően a folyosói pletykákban és bizalmas beszélgetésekben is gyakran bíralt Titkárságon belül tudtak elérni személyi változásokat: Annus József lemondott titkári pozíciójáról s egyben választmányi tagságáról, Kovács István pedig (akiről azt a szemenszedett hazugságot terjesztették, hogy nem utazhat be Lengyelországba, holott az utóbbi években több hivatalos lengyel kítüntetésben is részesült) kérte, hogy mentse fel, ha nem tisztazzák a képtelen vádaskodásokat. Nem valószínű, hogy Annus József lemondása tudatos áldozat lett volna az Írószövetség megmentése érdekében, miként ezt annak idején kommentárjában a Szabad Európa Rádió feltételezte. Való igaz, a lemondásra kurtán-furcsán nem más kérte, mint maga az elnök, Cseres Tibor. Ő volt az, aki vállaira vette az Írószövetség megmentésének gondját. A vezér, aki a döntő pillanatban providenciális embernek hiszi magát. A budapesti jólétesültek tudni vélik, hogy a Szecsuan nevű kínai étterem volt a helyszíne a sajátos „vacsoradiplomáciának”.

Itt hitette volna el Vajda György kulturális miniszterhelyettes Cseres Tiborral, hogy rajta

engedményre kell rábírnia társait a vezetőségben. Ezek közé tartozott a nem kívánatos Annus József (aki egyébként MSZMP-tag, de úgy tűnik, csak a külső pártnak a tagja, nem pedig a belső) lemondatása, továbbá a választmány kiegészítése néhány, hűségét és szolgálóképességét ellenőrizhetően bizonyított elvtársal. Ez utóbbi ügy persze némiképp kényes, hiszen alapszabályellenes, de Magyarországon sokminden el lehet intézni a törvényes keretek áthágásával. És lőn. Az Írószövetség ingó sajkájának bátor hajósa vállalta a kockázatot. Az egyik titkársági ülésen lakonikusan tájékoztatta a jelenlévőket a hatalom kívánalmairól, úgy mint a „válság” megoldásának egyetlen lehetséges módjáról. Hogy esetleg ez nem tetszene azoknak, akik őket, mármint a vezetőséget, megválasztották, szóba se került. Hogy ilyenképpen megalázták azt az Annus Józsefet, aki köztudomásúan nem akarta elvállalni a titkári pozíciót — ugyan kérem. A fontos a kompromisszum. Az sem vetődött fel, hogy ki kinek tesz engedményt, és minek a fejében, hogy vajon eredmény-e az Írószövetség számára a status quo ante állapota. Mindenesetre javaslat történt az ún. kooptálásra is; három párthű személlyel gondolták kiegészíteni a választmányt (név szerint Garai Gábor, Király István és Koczkás Sándor került szóba).

És itt következik a csattanó. A vezér csele mégsem az övé volt, hanem csak egy primitív csapda, amelyikbe besétált. A Művelődési Minisztérium mint felettes hatóság óvat emelt a választmány kooptálási eljárásával szemben, mivelhogy ez alapszabályellenes. Így sikerült lejáratni az Írószövetség vezetőségét saját maga és a tagság előtt. Nem csupán erkölcsi tekintélyt vesztek, hanem nevetségessé is váltak. A cselező elnök, a határozatlan elnökség és választmány. Érdekes összefoglalni néhány tanulságot, nem az elemzés céljával, inkább első „látletként”; tudván azt is, hogy az Írószövetség — és ami vele történik — egyben a magyar társadalom és kultúra mindenkori állapotának sajátos hőmérője is.

Röviden vissza kell pillantanunk arra, ami a közgyűlés után történt. Amennyire jelentős esemény volt a novemberi tanácskozás, any-

a politika a történeteket. Ez az elhallgatás sok tekintetben a szándékkal ellentétes eredményt ért el. Hetek, hónapok múltával egyre nőtt a társadalom érdeklődése az Írószövetség közgyűlése iránt. Az egyoldalú tájékoztatás, a szélsőségesen dogmatikus íróknak és publicistáknak (Fekete Sándor, Szerdahelyi István) a nyilatkozatai csak népszerűsítették a be nem avatottak körében az írókongresszust. Különösen az egyetemi ifjúság, az értelmiség követelt valós tájékoztatást az eseményekről. A budapesti Közgazdasági Egyetem hallgatóinak KISZ-szervezete például levélben fordult a Tájékoztatói Hivatalhoz, hogy a magyar sajtó és tömegtájékoztatás megfelelő módon adjon arról hírt, ami az Írószövetség közgyűlésén történt. (Az ELTE újságja, az Egyetemi Lapok nem csak Wéber Antal professzor /a kilépők egyike/ nyilatkozatát közölte, hanem Komoróczy Géza professzor vitacikkét is, aki szellemes formában állt ki a magyar írók joga mellett, hogy elmondhassák véleményüket a politikáról.)

Nem közömbös az sem, hogy a párttag írók körében sem volt egység. Ennek látszottak jelei már a közgyűlésen is, de még nyilvánvalóbbá vált abban, ahogy megfeneklett a kilépési akció. Bizonyos körökben azt rebesgették, hogy legalább száz kilépőre számítanak, így a végső 28 nem túl nagy szám. A párttag írók számára rendezett ún. aktívaüléseken (január végén, ill. február elején) kiderült, hogy a többség nem akarja vállalni a szélsőségesek (vezéregyéniségük a Kritika főszerkesztője, az igen ambiciózus Szerdahelyi István) útját, inkább a párbeszéd lehetőségeit kívánja keresni. Így a hatalom „ezen a fronton” visszakozerésre kényszerült.

Úgy tűnik, nem volt egységes hivatalos értékelés a közgyűlésről, és nem alakult ki valamilyen következetes taktika sem a hatalom részéről. Ami teljes mértékben érthető, ha tekintetbe vesszük a hazai és a nemzetközi helyzetet. A látványos gorbacsovi gesztusok, a Nyugat számára készített liberális Magyarország-ima és az egyre feszültebbé váló politikai és gazdasági viszonyok között nem könnyű elbánni a makrancoskodó Írószövetséggel. A közgyűlésen a felszólaló írók a politikai realitásokat figyelembe véve beszéltek,

semmiképpen nem robbantani akartak, hanem tágítani a lehetőségeket, szélesíteni a demokráciát, meggyőzni a hatalmat valóságos politikai és társadalmi reformok szükségességéről. Nem hangzott el Magyarország semlegességének követelése, ezt esetleg szerették volna a hatalom képviselői (talán ezen óhaját fejezte ki Köpeczi, amikor ilyesmit írt a Népszabadságban), hogy lecsaphassanak az Írószövetségre.

A hivatalos propaganda offenzívának azonban voltak kétségtelen eredményei is. Sikerült például azt sokfelé elterjeszteni, hogy az Írószövetség kongresszusán a nacionalista hangok domináltak volna, az írók „hőbörögtek”, nemegyszer antiszemita felhangokkal. Vélhetően ebben az irányban történt meg a nyugati újságírók számára kiszivároztatott információk előkészítése is. A közgyűlésen ritkán ta-

pasztalható egységfront volt ún. népiek és urbánusok, budapestiek és vidékiek, különböző generációk között. Nemzetiszínű frazeológia mindenekelőtt a hatalom vendégként felszólaló képviselőit, elsősorban pedig a sután magyarkodó Berecz Jánost jellemezte. A nyugati tömegtájékoztatók egy része felvette ezt a szálát, és a közgyűlés győztesének az ún. népi-nacionalista tábort kiáltotta ki, pedig a szavazás eredményei csakis „koalíciós” alapon születhettek meg.

Úgy látszik, a közgyűlés után sem az új vezetőség, sem a magyar íróársadalom különböző csoportjai nem sokat tettek annak érdekében, hogy a történelekről a hazai és külföldi közvéleményt megfelelően informálják. Elképzelhető, hogy gyakran maguk az írók sem tájékoztatták egymást kellőképpen. Sainálatos például, hogy a közgyűlés szellemes

felszólalója, **Eörsi István** remek Élet és Irodalom-beli vitacikkében a kongresszussal kapcsolatban egy szó erejéig a rasszizmust is emlegette. Ez ugyanis a hatalom kedvelt megosztási kísérletét segíti — bizonyára akaratlanul —, az ún. népi-urbánus ellentét oly hönőhajtott felélesztését.

A magyar írók 1986-os tanácskozásukon a legnemesebb történelmi hagyományokhoz méltónak bizonyultak (ami persze nem jelenti azt, hogy ne lettek volna gyenge hozzászólások, vagy minden felszólalónak igaza lett volna). Mintha az alkalom a szereplőket megemelte volna, s összességében többre lettek volna képesek, mint máskor. A közgyűlés óta elmúlt hónapok legalábbis erről tanúskodnak. Kiderült, hogy az új elnök hiszékeny, kamarilla-taktikával, különtárgyalásokkal manipulálható. A vezetőség nem volt képes rugalmasan, de határozottan — és főleg egységesen — képviselni az Írószövetség érdekeit.

A szervezetalenség és a tanácstalanság, a megfelelő konzultációk hiánya vezetett ahhoz az erkölcsi vereséghez, amit a Titkárság megbontása jelent. Közben várhatók a kultúrpolitika újabb támadásai is, hiszen a bennfentesek szerint nem vették le a napirendről egy Irodalmi Tanács létrehozásának a gondolatát; ez volna a magyar irodalom állami irányításának a csúcsszerve. És az engedményekre való készség ellenére sem kapta vissza az Írószövetség a külföldi kapcsolatok (ami gyakorlatilag az ún. szocialista országokat jelenti) intézésének a jogát. Pedig az elkövetkező időkben, az egyre súlyosbodó magyar válság idején egy határozott profilú Írószövetségre nagy szükség volna. Elsősorban mint közvetítőre, a társadalom pulzusának pontos érzékelőjére, autentikus hangra, amely a valóságos és nem a felülről annak mondott konszenzus érdekében szólal meg.